

С. Т. Шабат-Савка,

*д-р філол. наук, доц.,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
професор кафедри сучасної української мови*

НЕЧЛЕНОВАНІ КОМУНІКАТИ ЯК МАРКЕРИ ІНТЕНЦІЙ АДРЕСАТА: ДІАЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Стаття присвячена вивченню діалогічного дискурсу як двобічного типу людської інтеракції, що його створюють інтенції адресанта й адресата. На багатому фактичному матеріалі проаналізовано нечленовані комунікати – синтаксичні одиниці, що маркують діалогічне мовлення, його динамічність та природність. З'ясовано, що реченнєві еквіваленти експлікуються як репліка-реакція в діалозі. Слугуючи засобами вербалізації інтенцій адресата, вони виражають ствердження чи заперечення (стверджувальні та заперечні комунікати), увиразнюють уточнювальну інтенцію запиту або спонукання (питальні та спонукальні комунікати), яскраво виражають емоції та оцінки (емоційно-оцінні комунікати), декларують повагу до співрозмовника, демонструють увічливість людської комунікації загалом (етикетні комунікати).

Ключові слова: діалогічний дискурс, нечленовані комунікати, комунікативна інтенція, адресант, адресат, інтеракція, лінгвопрагматика.

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасна антропоцентрична лінгвістика, багатовекторна за своїми науковими напрямками і тенденціями, акцентує увагу на актуальних питаннях, пов'язаних із «вивищенням» людини в процесі комунікації, із субстанціями адресанта й адресата, які створюють толерантний чи атолерантний за своєю суттю континуум інтеракції, з низкою категорійних величин, що передають динамічність комунікативного процесу, із системою мовних одиниць, здатних вербалізувати ті або ті інтенції комунікантів у діалогічному дискурсі.

Серед характерних ознак діалогу лінгвісти розглядають наявність двох співрозмовників, швидкий обмін репліками та їхню змістову взаємозалежність, лаконічність, чіткість реплік, ситуативну залежність реплік (репліки реакції і стимулу),

певну шаблонність реплік, важливість інтонації, тембру, тональності тощо (Ф. Бацевич, І. Романюк, Н. Шульжук, Л. Якубинський, О. Яшенкова та ін.). Водночас діалогічний дискурс яскраво відображає людську інтеракцію в тісному зв'язку вербальних та невербальних засобів, урахуваючи соціальний контекст мовленнєвої взаємодії, комунікативну позицію як адресанта, так і адресата, а також релевантність мовних засобів, що дають змогу правильно інтерпретувати інтенції комунікантів, їхні стратегії й тактики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепцію діалогізму як універсального принципу, що засвідчує взаємодію Я та Іншого, у психолінгвістичному контексті створив М. Бахтін. Як зауважує дослідник, діалог слугує своєрідною діяльністю Я та Іншого, оскільки «бути – означає спілкуватися діалогічно» [1, с. 56].

Перебіг діалогу, усі мовленнєві ходи та невербальні детермінує присутність та вплив співрозмовника, тобто діалог – це реалізація не тільки я-інтенцій, а й інтенцій адресата. У цьому аспекті цілком переконливою вважаємо думку Ф. Бацевича про те, що діалогу притаманний комунікативний смисл як комплекс інтенцій учасників спілкування [2, с. 73]. Власне, одним із важливих чинників, що зумовлює і впливає на перебіг діалогічного дискурсу, слугує комунікативна інтенція – категорійна лінгвістична величина, що становить «єдність інтенційного стану мовця і мовного знака-висловлення, слугує результатом граматикалізації процесів мислення» [15, с. 150]. Інтенції комунікантів вербалізують два типологічних реєстри діалогічного дискурсу: толерантний, якщо мовленнєві наміри збігаються і спрямовані на досягнення компромісу, й атолерантний, що відображає конфліктну комунікацію. Конкретному реєстру відповідає набір найрелевантніших мовних засобів.

Особливий ракурс студіювання діалогу представлено в низці праць, у яких цю модель інтеракції пов'язують з категорією діалогічності. Ядро діалогічності, на думку О. Селіванової, становить діалогічне відношення – «базове явище у сфері спілкування і художньої літератури, яке виникає між окремими висловлюваннями, що або належать різним суб'єктам мовлення, або існують всередині висловлювання між його складниками чи елементами композиції» [12, с. 200]. Нам імпонує і концепція діалогічності, що її презентує Н. Кондратенко, зокрема думка про суб'єктно-текстову діалогічність, яка передбачає діалог між мовцем і реципієнтом не безпосередньо, як це відбувається в ситуації особистісного контакту, а через текст, текст у такому разі стає основним носієм комунікативного навантаження [11, с. 132].

Важливим напрямом студіювання діалогічного дискурсу виявляється систематизація мовних засобів, здатних передати сам процес комунікації і комплекс інтенцій, з якими входять у цей процес спілкувальники. Так, Н. Валгіна виокремлює синтаксичні конструкції, що передають динаміку діалогу: запитання – відповідь, риторичні запитання, вставлені та вставні конструкції, різні форми звернення до читача [4, с. 170–175]. Н. Болотнова диференціює ядерні та периферійні маркери діалогічності: до ядерних уналежнює засоби передавання чужого мовлення (пряме і непряме мовлення), вставні конструкції, покликання на джерело повідомлення, спонукальні та заперечні конструкції тощо; до периферійних – окличні речення, деякі частки, вказівні прислівники і займенники, лексеми оцінної семантики [3, с. 165]. На жаль, дослідники оминають своєю увагою нечленовані комунікати – синтаксичні конструкції, що не мають «чіткого формально-синтаксичного і семантико-синтаксичного членування» [16, с. 81], однак передають динамічність і маркують діалогічне мовлення загалом.

Визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми. Незважаючи на значні напрацювання в царині комунікативної лінгвістики та функціонального синтаксису, зокрема у вивченні діалогу (Д. Баранник, Ф. Бацевич, І. Борисюк, І. Вихованець,

Н. Гуйванюк, П. Дудик, А. Загнітко, Н. Кондратенко, О. Селіванова, К. Шульжук та ін.), існує чимало проблем щодо систематизації синтаксичних засобів, що слугують оптимальними засобами вербалізації інтенцій не тільки мовця як основного суб'єкта комунікації, а й адресата, який так само впливає на перебіг діалогічного дискурсу і входить у цей процес зі своїми інтенціями, емоціями та оцінками.

Мета статті – проаналізувати нечленовані комунікати як релевантні синтаксичні одиниці для вербалізації інтенцій адресата, схарактеризувати їхній інтенційний діапазон та можливості використання в діалогічному дискурсі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Діалогічний дискурс – спосіб взаємодії інтенцій і адресанта, й адресата. Комунікативна подія, створена внаслідок їхньої взаємодії, формує адресантно-адресатний континуум, діалогічну єдність – текст, завершений у змістовому і структурному плані. Здебільшого це модель-схема «запитання – відповідь», у межах якої кожен суб'єкт комунікації репрезентує себе як незалежну, унікальну і самостійну мовну особистість. У результаті такого спілкування постають діалоги-унісони або діалоги-дисонанси. Напр.: – *Ваш батько з якого роду? – Мій дід був військовим. Помер капітаном* (О. Кобилянська); – *Чого, Маріє, так квапишся? – Хіба заборонено?* (У. Самчук). У будь-якому разі діалогічну інтеракцію репрезентують такі компоненти: 1) адресант – суб'єкт діалогічного дискурсу, який репрезентує свої інтенції, має певну мету для досягнення успішної мовленнєвої взаємодії (і це репліка-стимул); 2) адресат – співрозмовник, який так само має свої наміри і який, на думку адресанта, повинен задовольнити його запити і прагнення (репліка-реакція); 3) екстралінгвальні чинники, зокрема – мотиви, що вплинули на появу тих чи тих намірів, ситуація мовлення, у яких розвивається діалог, і мовні засоби, що їх спонтанно чи сплановано використовують мовці.

У процесі спілкування комуніканти виражають свої емоції, почуття, оцінки за допомогою різних синтаксичних конструкцій, з-поміж яких важливу роль у діалогічному мовленні відіграють нечленовані комунікати. Вони не відповідають певному реченнєвому зразку, не членуються, проте слугують адекватними засобами реалізації авторських інтенцій. У синтаксичній теорії їх називають по-різному: «слова-речення» [9, с. 212], «еквіваленти речення», «комунікати» [13, с. 292], «нечленовані речення» [6, с. 58], «квазіречення» [10, с. 108], «метакомунікативні сигнали мовця» [14, с. 103]. Нам імпонує термін «нечленовані комунікати», який оптимально розкриває їхню лінгвістичну природу та безпосередню роль у комунікативному процесі.

Комунікативно-інтенційний зміст нечленованих комунікатів виявляється в діалогічному дискурсі та залежить від засобів їхнього вираження, а це частки, вигуки, модальні слова, що реалізують категорії ствердження, заперечення, питання, спонукання, емоції, оцінки [13, с. 292]. Цікаво, що природну сферу функціонування слів-речень, або квазіречень, становить, на думку А. Грищенка, усне мовлення, насамперед його діалогічна форма [8, с. 562].

Деякі мовознавці пов'язують функціонування нечленованих комунікатів з емоційно-оцінною сферою сприйняття дійсності, зреалізоване інтонацією, посилене мімікою та жестами. Зокрема, К. Городенська зазначає, що слова-речення передають широкий спектр емоцій, почуттів та волевиявлень мовця, які стосуються ситуацій позамовного світу, а не є безпосереднім відображенням таких ситуацій [7, с. 383].

Незважаючи на структурну нечленованість, слова-речення «орієнтовані на розповідність, питальність, експресивно-емоційну оцінку, спонукальність, установлення контакту між учасниками комунікативного акту за допомогою одиниць мовного етикету» [8, с. 562], а тому цілком прийнятним вважаємо поділ нечленованих

комунікатів на стверджувальні, заперечні, питальні, спонукальні, емоційно-оцінні й етикетні. На нашу думку, саме така класифікація яскраво відтворює та ілюструє різноманітні комунікативні потреби як мовця, так і адресата.

Нечленовані комунікати як реченнєві еквіваленти здатні передавати різноманітні комунікативні інтенції: інтенції розповідності, питальності, спонукування, інтенції ствердження і заперечення, емоційності та оцінки. Утім, за нашими спостереженнями, що ґрунтуються на використанні різних методів лінгвістичного дослідження (описового, структурного, контекстуально-інтерпретаційного, методики трансформаційного аналізу), вони вербалізують передусім інтенції адресата і слугують реплікою-реакцією на інтенцію мовця – основного суб'єкта комунікації.

Комунікативно-інтенційний зміст нечленованих комунікатів увиразнює інтенцію адресата, спрямовану на підтвердження чи заперечення якоїсь думки адресанта (стверджувальні та заперечні нечленовані комунікати), на висловлення уточнювальної інтенції запиту та волевиявлення (питальні та спонукальні нечленовані комунікати); на вираження емоції чи оцінки повідомлюваного (емоційно-оцінні нечленовані комунікати); на підтримування процесу спілкування, декларування поваги та ввічливості (етикетні нечленовані комунікати).

Стверджувальні нечленовані комунікати (*Так, Авжеж, Аякже, Еге, Ага, Гаразд, Добре* та ін.) у діалогічній ситуації реалізують інтенції ствердження і слугують позитивною відповіддю на поставлене запитання, пор.: – *Ви меценат Білинський?* – **Так** (Ірина Вільде); – *А ви любите українські книжки?* – **Атож!** (І. Нечуй-Левицький); – *Шевченкового «Кобзаря» ви таки прочитаєте, добре?* – **Добре** (Ірина Вільде); – *Ви самі українець і, здається, херсонський, земляк моєї мами?* – *спитала Маруся.* – **Еге** (М. Матіос); – *О, дивіться, бачите?* – **Ага!** (Є. Гуцало). Часто стверджувальні словачення виражають згоду з думками та міркуваннями співрозмовника: – *На нього тоді великі об'язаності покладаються. За все хазяйство відповідає. Так я кажу чи не так?* – **Авжеж, так** (Є. Гуцало), передають підсумок почутого чи побаченого: – *Невже і йому трішки-трішки лячно, тривожно?* – **Ще б пак!** (О. Гончар); – *І ви оце самі засипаєте, самі й мелете?* – **Атож!** (М. Стельмах). Варто зауважити, що нечленовані комунікеми з погляду актуального членування виражають цілісний зміст реми і належать до експресивних конструкцій.

Багато нечленованих комунікатів цієї групи (*Атож, Аякже, Авжеж, Так*) передають обов'язковість того, що ними стверджують. Така семантика експлікуються тоді, коли функцію власне-стверджувального комуніката підсилюють слова зі значенням необхідності, впевненості тощо, пор.: – *Ти і сам підписався б під таким дописом чи ні?* – **Аякже ж!** *Обома руками* (Ірина Вільде). Комунікат у такому разі виразно експресивний, передає справжню чи вдавану готовність мовця що-небудь зробити, реалізувати те, про що його запитують з простої цікавості або в чому мають сумнів, напр.: – *І хімію вивчав?* – **Ну аякже!** (Ірина Вільде).

Комунікативно-інтенційний зміст **заперечних нечленованих комунікатів** виявляється у вираженні прямого заперечення на поставлене запитання та в реалізації семантики незгоди з висловленням адресанта, його дією чи вчинком. Цей зміст реалізують комунікеми *Ні, Та ні, Ба ні та ін.*, напр.: – *Богдане, ти дуже голодний?* – **Ні** (М. Стельмах); – *Ти спиш?* – **Ні...** (М. Матіос); – *А ви, бабо? Глухі на праве вухо?* – **Та ні** (Є. Гуцало); – *Це ви говорите про школи, батогами січені?* – **О ні!** (М. Стельмах).

Заперечні нечленовані комунікати об'єднують комунікеми власне-заперечні, такі, що виражають незгоду з чийм-небудь висловленням, відмову від виконання якоїсь дії, і комунікеми, що заперечують висловлене самим мовцем. Вони функціонують як

прямі заперечні відповіді на поставлене запитання і виражені переважно комунікатом *Ні*, що набуває змістового та інтонаційного підсилення, стає емоційно вагомим, якщо подвоюється чи потроюється (*ні-ні; ні-ні-ні*), супроводжується часткою (*та, бо, зовсім, ще, ба, ой, майже*) або вигуком (*о!, є!, ах!, ох!*). Напр.: – *Дай мені спокій Славию.* – **Ні** (Ірина Вільде); – *Ромашко, – сказав Аркадій й ще того самого вечора, – за три тижні я заберу вас.* – **Та ні,** – заперечила несміливо (Ірина Вільде); – *З лижками?* – **О ні!** *З лижками це було б неможливо!* (Ірина Вільде).

Функціонування **питальних комунікатів** як реплік-реакцій у діалогічному дискурсі є закономірним явищем, оскільки такі реченнєві еквіваленти реалізують уточнювальну інтенцію-запит – прагнення адресата уточнити конкретну інформацію. Питальні нечленовані комунікати репрезентують стверджувальні й заперечні комунікеми *Так?, Ні?*, модальні слова на зразок: *Справді?, Правда?, Добре?, частки Невже?, Хіба?, Ну?* тощо. Пор.: – *Він читає тільки Фолкнера, – обізвався Отава, – до того ж – в оригіналі.* – **Так?** (П. Загребельний); – *Я дивуюся вашому вуйкові...* – **Правда?** (Ірина Вільде); – *Мило мені почути похвалу з твоїх уст, Мотре.* – **Справді?** (Б. Лепкий). Такі уточнювальні питальні комунікеми адресат використовує для того, аби, з одного боку, надати більшої точності попередньому висловленню, чіткіше пояснити певну інформацію, що нею ділиться адресант, точніше і глибше доповнити повідомлюване, а з іншого, як бачимо з прикладів, увиразнити свій емоційний стан, удаване або невимушене здивування, захоплення чи негативне ставлення до повідомлюваного. Наприклад, заперечний питальний комунікат **Ні?** виражає сумнів, подив щодо достовірності повідомлення, зробленого співрозмовником. Напр.: – *Чи ви посилали що з ваших праць куди-небудь?* – **Ні.** – **Ні?** (О. Кобилянська).

Питальні комунікати увиразнюють безпосередню реакцію адресата на те, що відбувається чи повідомляється, пор.: – *Тоді ми пособимо, – пообіцяв Дзвонар.* – **Е?** – *здивувався Левко* (М. Стельмах); – *О, яка ти сьогодні славна, Христіно!* – **Е?** – *не засміялась, а зняковіла, втупивши очі в лід* (М. Стельмах); – *Ти здурів, брате, чи маковиння напився? Це поле належить мені!* – **Як?!** (М. Матіос); – *Буду вам вдячна.* – **І все?** – *спитав хіба для жарту.* – **Ні...** – **Ов?** *Слухаю вас* (Ірина Вільде). Вигуки, реалізуючи певні ефекти, емоції, перебувають у тісній взаємодії не тільки з інтонацією, але й з мімікою та жестами комунікантів.

Деякі питальні комунікати виражають пряме спонукання до продовження розповіді, до виконання певної дії. Цю функцію здебільшого виконує частка *Ну* (можливе її поєднання з іншими словами). Напр.: – *Я хотів вам щось сказати.* – **Ну?** (Ірина Вільде); – *Хотів чути, як ви вимовляєте титул вашої професії.* – **Ну, і?..** – *Добре вимовляєте, гордо* (Іван Багрянний). Зі спонукальним значенням у ролі питального комуніката адресат використовує відсполучникову частку *і*, пор.: – *Він бунтує старих проти тебе.* – **І...?** (О. Кобилянська); – *Юлько бачив його вчора.* – **І що?** – *Стара історія* (Ірина Вільде). Треба зазначити, що власне-спонукальні нечленовані комунікати, що передають наказ, заклик що-небудь зробити, припинити виконуване чи розмову, прохання прийти на допомогу тощо, слугують маркерами інтенцій адресанта. Пор.: – **Геть! Геть!** *Не давайте йому слова!* (О. Довженко); – *Чому не доповів, що порожній?* **Марш!** (О. Гончар); – **Цить!** – *Богдан зупинився, сторожко придивляючись до даліни* (М. Стельмах). Адресат може певним чином реагувати (погоджуватися, виконувати якусь фізичну дію) на ту чи ту адресовану репліку.

До питальних нечленованих комунікем, що реалізують пряме спонукання до продовження розмови, належать конструкції, які виражають відгук на звернення співрозмовника. Роль таких комунікатів виконують різноманітні частки. Напр.: – *Ніно!*

– гукає хлоп'ячий голос з сусідського городу. – **Е?** – озивається той, в першу хвилину не розуміючи, де він (Н. Кибальчич); – **Мамо!** – **Га?** (Остап Вишня); – **Мамо!** – **Ну?** (Остап Вишня). Такі нечленовані комунікати слугують засобом установаження та актуалізації мовленнєвого контакту між комунікантами.

Емоційно-оцінні нечленовані комунікати передають безпосередню позитивну або негативну реакцію адресата на те, що відбувається чи говориться. Їх вимовляють з окличною інтонацією. Здебільшого вони виражені вигуками, які за своєю лінгвістичною природою є виразниками афектів, емоцій та волевиявлень. Пор.: – *Ти, Василенко, прямо філософ!* – **О!** – здивувалася незвичному слову (М. Стельмах); – *Карпе! Скажи-бо, кого ти будеш сватать?* – **Ам!** Одчепись од мене (І. Нечуй-Левицький); – *Яка служба, такий зиск.* – **Ну, ну!** – одразу визвірився поліцай. – *За такий язик я й до партизанів тебе можу пристебнути* (М. Стельмах). Саме на емоційність таких нечленованих комунікатів указує І. Вихованець, зазначаючи, що вони «вигукують, радіють, захоплюються, дивуються, жахаються, бояться, зітхають, журяться, сумують, сердяться, оцінюють, тужать, співчують, уболівають, жаліють, скаржаться, зневажають, глузують, стогнуть, наказують, спонукають...» [5, с. 81].

Емоційно-оцінні комунікеми часто слугують засобами вербалізації адресанта – антропоцентра комунікації, напр.: – **Е,** – *спало Бронкові на думку.* – *Якби так познімати покришки з будинків та заглянути в коробки фешенебельних квартир та халуп,* – *панорама була б куди різноманітніше!* (Ірина Вільде); – **Пхі!** *Кому мала сподобатись, то і в ластовинні сподобається!* (Ірина Вільде); – **Тьху!** *А тобі навіщо знати? Перебити хочеш?* (Ірина Вільде). На семантику таких нечленованих комунікатів нашаровуються різноманітні психічні та емоційно-аксіологічні характеристики: страх, тривога, біль, нерішучість, вагання, недовіра, докір, іронія тощо.

Етикетні нечленовані комунікати реалізують інтенцію поваги до співрозмовника, вербалізовану в традиційних та загальноприйнятих формулах привітання, прощання, подяки, запрошення, побажання. Підставою для зарахування таких конструкцій до нечленованих комунікатів слугують, з одного боку, їхні потенційні можливості виражати ставлення до співрозмовника, а з іншого – нерозкладність синтаксичної будови, відсутність у ній членів речення. Напр.: – *Добридень, вродливице, добридень.* – **Драстуйте, дядьку** (М. Стельмах); – *Добрий день, Богдане.* – **Доброго здоров'я** (М. Стельмах); – *Драстуйте,* – каже чоловік. – **Драстуй,** – *одказує Дробаха* (Є. Гуцало); – *До зустрічі в Києві!* – *гукали делегати із сивих тамбурів.* – **Щасливої дороги!** (І. Цюпа); – *Бувай здорова, Валюшо,* – *не насмілився підійти до неї і поцілувати.* – **На все добре, пане Ястремський!..** (Ірина Вільде); – *Будь здорова, чорноброва!* – *сказав Карпо, не здіймаючи бриля і легенько кивнувши головою.* – **Будь здоров, нечорнобровий!** – *обізвалась Мотря* (І. Нечуй-Левицький)

Нечленовані комунікати є ввічливими, етикетними формулами, характерними для діалогічного дискурсу. Водночас ці конструкції лише супроводжують основний дискурс, підтримуючи комунікацію, привертаючи увагу співрозмовника. Напр.: – *Як, Олександрє Максимовичу, мається на здоров'ї?* – *Як ся маєш?* – *Хвалити Бога* (М. Стельмах); – *Добрий ранок, дідуся!* – *Таки добрий,* – *говорить у люльку дід Володимир,* – *і сонечко сходить, і роса роситься, і земля хлібом та грибом пахне* (М. Стельмах).

Семантика нечленованих комунікатів перебуває здебільшого у сфері суб'єктивно-модальних та емоційно-оцінних настанов мовця. Такі синтаксичні конструкції передають реакції адресата на висловлення мовця і в ізолюваному вжитку, поза контекстом мовленнєвої ситуації, втрачають свою «інформативну

вартість». Уміле використання будь-якої синтаксичної одиниці дає змогу мовцеві адекватно реалізувати свої мовленнєві інтенції.

Отже, діалогічний дискурс репрезентує двобічний тип людської інтеракції. Його створюють інтенції адресанта й адресата, увиразнюють ті або ті мовні засоби. Нечленовані комунікати слугують релевантними синтаксичними маркерами інтенцій адресата, зреалізовану в репліці-реакції діалогу. Безперечно, вони й вербалізують інтенції адресанта – основного суб'єкта комунікації. Утім, у діалогічному дискурсі, що відображає комунікативну взаємодію двох учасників спілкувального процесу, яскраво представлену питально-відповідним комплексом реплік стимулу і реплік реакції, нечленовані комунікати найчастіше вербалізують інтенції адресата, виражаючи згоду чи незгоду, заперечення (стверджувальні та заперечні комунікати), увиразнюючи уточнювальну інтенцію запиту, спонукання до продовження розмови (питальні та спонукальні комунікати), яскраво вербалізуючи емоції та оцінки (емоційно-оцінні комунікати), декларуючи повагу до співрозмовника, демонструючи ввічливість людської комунікації загалом (етикетні комунікати). Зазначений комунікативно-інтенційний обшир нечленованих комунікативних забезпечує їм належне місце в системі синтаксичних одиниць, що адекватно передають атмосферу й тональність діалогічного дискурсу, його безпосередність, динамічність та природність. Визначення ролі невербальних засобів комунікації, що супроводжують нечленовані комунікати, формує перспективу наступних наукових студій.

Література

1. *Бахтин М. М.* Эстетика словесного творчества. Москва : Искусство, 1979. 424 с.
2. *Бацевич Ф. С.* Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : «Академія», 2004. 344 с.
3. *Болотнова Н. С.* Филологический анализ текста: учебное пособие. Москва : Флинта : Наука, 2007. 520 с.
4. *Валгина Н. С.* Теория текста: учебное пособие. Москва : Логос, 2004. 280 с.
5. *Вихованець І. Р.* Дивосвіт слова: У світі граматики. Київ : Планета, 2015. 146 с.
6. *Вихованець І. Р.* Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ : Наукова думка, 1992. 224 с.
7. *Городенська К. Г.* Вигуки як нечленовані слова-речення. *Вихованець І. Р., Городенська К. Г.* Теоретична морфологія української мови: Академічна граматика української мови / за ред. І. Вихованця. Київ : «Пульсари», 2004. С. 383–386.
8. *Грищенко А. П.* Слова-речення. *Українська мова: енциклопедія* / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. С. 562.
9. *Дудик П. С.* Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. Київ : Наукова думка, 1973. 289 с.
10. *Загнітко А. П.* Теоретична граматика української мови: Синтаксис. Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с.
11. *Кондратенко Н. В.* Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу: монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 328 с.
12. *Селіванова О. О.* Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
13. *Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф.* Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.

14. Чхетиани Т. Д. Метакоммуникативные сигналы слушающего в фазе поддержания речевого контакта. *Языковое общение: Единицы и регулятивы*. Калинин : КГУ, 1987. С. 103–106.

15. Шабат-Савка С. Дискурсивно-жанрові репрезентанти інтенції розмовності : толерантний / атолерантний діалог. *Dialogul slavistilor la începutul secolului al XXI-lea*: / editori : Katalin Balázs и Ioan Herbil. Cluj-Napoca : Casa Cărții de Știință, 2015 С. 148–157.

16. Шатилова О. С. Спонукальний потенціал еквівалентів речення. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2012. Вип. 25. С. 79–83.

References

1. Bakhtin, M. M. (1979), *Aesthetics of Verbal Art [Estetika slovesnogo tvorchestva]*, Iskustvo, Moscow, 424 p.

2. Batsevych, F. S. (2004), *Basics of communicative linguistics: Textbook [Osnovy komunikativnoi linhvistyky: pidruchnyk]*, Akademiia, Kyiv, 344 p.

3. Bolotnova, N. S. (2007), *Philological analysis of the text: Textbook [Filologicheskii analiz teksta : uchebnoe posobie]*, Nauka, Flinta, Moscow, 520 p.

4. Valgina, N. S. (2004), *Text Theory: Tutorial [Teoriya teksta : uchebnoe posobie]*, Logos, Moscow, 280 p.

5. Vykhoanets, I. R. (2015), *Miracle Word: In the World of Grammar [Dyvosvit slova : U sviti hramatyky]*, Planeta, Kyiv, 146 p.

6. Vykhoanets, I. R. (1992), *Essays on the functional syntax of the Ukrainian language [Narysy z funktsionalnoho syntaksysu ukrainskoi movy]*, Naukova Dumka, Kyiv, 224 p.

7. Horodenska, K. H. (2004), «*Exclamations as non-parceled word sentences*» [«*Vyhuky yak nechlenovani slova-rechennia*»], in Vykhoanets I. R. (Ed.), *Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy* : Akademichna hramatyka ukrainskoi movy, Pulsary, Kyiv, pp. 383–386.

8. Hryshchenko, A. P. (2000), «*Word Sentences*» [«*Slova-rechennia*»], in Rusanivskiy V. M., Taranenko O. O., Ziabliuk M. P. et al. (Eds.), *Ukrainska mova : entsyklopediia*, Vyd-vo «Ukrainska Entsyklopediia» im. M. P. Bazhana, Kyiv, p. 562.

9. Dudyk, P. S. (1973), *Syntax of modern Ukrainian colloquial literary speech [Syntaksys suchasnoho ukrainskoho rozmovnoho literaturnoho movlennia]*, Naukova Dumka, Kyiv, 289 p.

10. Zahnitko, A. P. (2001), *Theoretical grammar of the Ukrainian language: Syntax [Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy: Syntaksys]*, DonNU, Donetsk, 662 p.

11. Kondratenko, N. V. (2012), *Syntax of Ukrainian Modernist and Postmodern Art Discourse: Monograph [Syntaksys ukrainskoho modernistskoho i postmodernistskoho khudozhnoho dyskursu : monohrafiia]*, Vydavnychi Dim Dmytra Buraho, Kyiv, 328 p.

12. Selivanova, O. O. (2010), *Linguistic Encyclopedia [Linhvistychna entsyklopediia]*, Dovkillia-K, Poltava, 844 p.

13. Slynko, I. I., Huivaniuk, N. V. and Kobylanska, M. F. (1994), *Syntax of Modern Ukrainian Language: Problematic Issues [Syntaksys suchasnoi ukrainskoi movy: Problemni pytannia]*, Vyshcha Shkola, Kyiv, 670 p.

14. Chkhetiani, T. D. (1987), *Metacommunicative signals of the listener in the phase of maintaining speech contact. Language Communication: Units and Regulators [Metakommunikativnye signaly slushayushchego v faze podderzhaniya rechevogo kontakta. Yazykovoe obshchenie: Edinitsy i regulyativy]*, KGU, Kalinin, pp. 103–106.

15. Shabat-Savka, S. (2015), “*Discourse-genre representatives of the intention of colloquality: Tolerant / Atolerant Dialogue*” [«*Dyskursyvno-zhanrovi reprezentanty intentsii rozmovnosti : tolerantnyi / atolerantnyi dialoh*»] in Balázs K. and Herbil I. (Eds.), *Dialogul slaviştilor la începutul secolului al XXI-lea*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, pp. 148–157.

16. Shatilova, O. S. (2012), «*Incentive potential of sentence equivalents*» [«*Sponukalniyi potentsial ekvivalentiv rechennia*»], *Linhvistychni studii : zbirnyk naukovykh prats*, Vol. 25, DonNU, Donetsk, pp. 79–83.

S. T. Шабат-Савка,

*Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича,
кафедра современного украинского языка*

НЕЧЛЕНИМЫЕ КОММУНИКАТЫ КАК МАРКЕРЫ ИНТЕНЦИЙ АДРЕСАТА: ДИАЛОГИЧЕСКИЙ ДИСКУРС

Статья посвящена изучению диалогического дискурса как двустороннего типа человеческой интеракции, который создают интенции адресанта и адресата. На богатом фактическом материале проанализировано нечленимые коммуникаты – синтаксические единицы, маркирующие диалогическую речь, её динамичность и естественность. Установлено, что нечленимые эквиваленты эксплицируются как реплика реакция в диалоге и служат средствами вербализации прежде всего интенций адресата: выражают утверждение или отрицание (подтвердительные и отрицательные коммуникаты), реализуют уточняющую интенцию запроса или побуждение (вопросительные и побудительные коммуникаты), ярко выражают эмоции и оценки (эмоционально-оценочные коммуникаты), декларируют уважение к собеседнику, демонстрируют вежливость человеческой коммуникации в целом (этикетные коммуникаты).

Ключові слова: диалогический дискурс, нечленимые коммуникаты, коммуникативная интенция, адресант, адресат, интеракция, лингвопрагматика.

S. T. Shabat-Savka,

*Yurii Fedkovych Chernivtsi National University,
Department of Modern Ukrainian Language*

NON-PARCELED COMMUNICATES AS MARKERS OF THE ADDRESSEE'S INTENTIONS: DIALOGIC DISCOURSE

Dialogic discourse is a way of interaction between intentions of both the addresser and the addressee. The communicative event created because of this interaction forms the addresser-addressee continuum, a dialogical unity i.e. a text that is complete in terms of content and structure. It is mainly a question-answer model, where each subject of communication presents themselves as a unique, independent, and self-sufficient language personality. At the same time, the course of the dialogic discourse is emphasized by certain language means capable of verbalizing the communicants' intentions in the dialogical discourse. It is dialogical discourse as a bilateral human interaction that is the subject of our research.

The purpose of the article is to analyze non-parceled communicates as syntactic units relevant for the addressee's intentions verbalization, to characterize their intentional range and the possibilities of using them in the dialogical discourse.

In the process of communication, the communicants express their emotions, feelings, and evaluations using various syntactic constructions, however, non-parceled communicates play an important role in dialogic speech. They do not correspond to a certain speech pattern, are not subject to parceling, yet serve as an adequate means for the realization of the author's intentions. The communicative-intentional content of non-parceled communicates manifests itself in dialogic discourse and depends on the means of their expression, and these are mainly particles, interjections or modal words that implement the categories of affirmation, negation, interrogation, incentive, emotion, evaluation.

Non-parceled communicates as sentence equivalents can convey various communicative intentions: intentions of narration, interrogation, incentive, intentions of assertion and negation, emotiveness and evaluation. However, according to our observations based on various methods of linguistic research (descriptive, structural, contextual-interpretative, methods of transformational analysis), they verbalize primarily the addressee's intentions and serve as a remark-reaction to the intention of the main subject of communication - the speaker.

Non-parceled communicates are the relevant syntactic markers of the intentions of the addressee whose position can be explicated as a remark-reaction in the dialogue. Undoubtedly, they verbalize the intentions of the addressee - the main subject of communication. However, in the dialogical discourse, which reflects the communicative interaction of two participants in the process of communication, distinctly represented by the question -answer complex of stimulus and reaction remarks, non-parceled communicates most often verbalize the intentions of the addressee, expressing agreement or disagreement, objection (affirmative and negative communicates), emphasizing the qualifying intention of request, an incentive to continue the conversation (interrogative and incentive communicates), vividly verbalizing the world of human emotions and evaluations (emotional and evaluative communicates), expressing respect for human interaction politeness (etiquette communicates).

The specified communicative-intentional scope of non-parceled communicates ensures their proper place in the system of syntactic units that adequately convey the atmosphere and tonality of dialogic discourse, its immediacy, dynamism and naturalness. Defining the role of non-verbal communicative means that accompany non-parceled communicates forms the prospect of further research.

Key words: dialogic discourse, non-parceled communicates, communicative intention, addresser, addressee, interaction, linguistic pragmatics.